

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(1):84-100

Geliş Tarihi / Receive : 20.05. 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 28.06. 2021

The Critique of Westernization Through the Types in "Felatun Bey and Rakım Efendi" and "Vah" Novels

Vedat SÜREK

Öğrenci, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü

Student, Kahramanmaraş Sutcu Imam University, Institute of Social
Sciences

e-mail: vedat_8071@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-4189-9652

Atıf/Cite as: SÜREK, Vedat (2021). "Felatun Bey ile Rakım Efendi" ve "Vah" Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (1), 84-100. Retrieved from: <http://trkdergisi.com/index.php/trk/article/view/48>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

Öz

18. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti, Batı'nın üstünlüğünü fark edememişti. Savaşlardaki yenilgilerle bu üstünlük fark edildi. Ancak yenilgiler, Batı'nın sadece askeri ve teknik açıdan Osmanlı Devleti'nden üstün olması olarak yorumlanmıştır. Yapılan eksik değerlendirme, yeniliklerin de sadece askeri alanla sınırlı kalmasına sebep olmuştur. Başta sadece ihtiyaca yönelik yapılan ve toplumsal hayatı belirgin olarak etkileyecek derecede olmayan yenilik hareketleri, bu dönemde birtakım askeri ve teknik bilgilerin naklinden ibaretti. Tanzimat döneminde Türk toplumu Batı medeniyetinin etkisiyle birçok alanda büyük değişimler yaşamıştır. Bu değişimlerin sanat, edebiyat ve kültür alanlarına yansımaları olmuştur. Toplumun hayat tarzını kökünden sarsan bu değişimler birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan olumsuzluklar dönemin yazarlarının dikkatinden kaçmamıştır. Tanzimat döneminin en önemli yazarlarından biri olan Ahmet Mithat Efendi, batılılaşmanın ortaya çıkardığı durumlarla ilgili eleştirilerine yer verdiği romanlar ele almıştır. Eserlerinde yer verdiği kişilere aynı durumları ve olayları yaşatarak bu kişilerin sergiledikleri farklı davranışları okuyucuya göstermiştir. Alafranga ve alaturka olarak nitelendirdiği tipler üzerinden batı medeniyetine ve batılılaşmaya eleştiriler getirmiştir. Batılılaşmanın nasıl olması gerektiğini de yine bu romanlarda idealize ettiği tipler üzerinden belirtmiştir. Bu çalışmamızda, “Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” romanlarındaki alafranga ve alaturka tiplerin özellikleri analiz edilerek birbirleriyle mukayese edilmiştir. Böylece Ahmet Midhat Efendi'nin tipler üzerinden batı medeniyetiyle ilgili düşüncelerine ve bu düşüncelerin zaman içerisindeki değişiminin tespitine çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ahmet Midhat Efendi, Felatun Bey ile Rakım Efendi, Vah, Batılılaşma, Tipler.

The Critique of Westernization Through the Types in "Felatun Bey and Rakım Efendi" and "Vah" Novels

Abstract

Until the 18th century, the Ottoman Empire did not realize the superiority of the West. This superiority was noticed with the defeats in the wars. However, the defeats were interpreted as the superiority of the west to the

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
“International Journal of Humanities and Art”
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:1

Ottoman Empire only in military and technical terms. The underestimation made caused the innovations to be limited only to the military field. Initially, the innovation movements, which were made only for the needs and did not affect the social life significantly, consisted of the transfer of some military and technical information in this period. During the Tanzimat period, Turkish society experienced great changes in many areas with the influence of Western civilization. These changes have reflected on the fields of art, literature and culture. These changes, which have shaken the life style of the society, have brought some negativities with them. The resulting negativities did not go unnoticed by the authors of the period. Ahmet Mithat Efendi, one of the most important writers of the Tanzimat period, handled novels in which he criticized the situations caused by westernization. He showed the readers the different behaviors of these people by making them experience the same situations and events. He brought criticism to western civilization and westernization over the types he described as squat and squat. He also stated how westernization should be over the types he idealized in these novels. In this study, the features of European and Turkish style in the novels "Felatun Bey and Rakım Efendi" and "Vah" were analyzed and compared with each other. Thus, Ahmet Midhat Efendi's thoughts about western civilization through types and the change of these thoughts over time were tried to be determined.

Keywords: Ahmet Mithat Efendi, Felatun Bey and Rakım Efendi, Vah, Westernization, Types.

Giriş

18. yüzyıldan itibaren başlayan batılılaşma çabaları Tanzimat dönemine geldiğinde toplumun her alanında değişimlere ve dönüşümlere sebep olmuştur. Sosyal hayatın hemen her alanında görülen bu değişim ve dönüşümler, bazı ikiliklerin yaşanmasına da zemin hazırlamıştır. Binlerce yıllık Türk-İslam medeniyetinin karşısına çıkan Batı medeniyeti beraberinde eski-yeni çatışmasını da getirmiştir. Bütün bunlardan ötürü dönemin edebiyat ve kültür hayatının içerisinde bu değişimlerin, dönüşümlerin, ikiliklerin ve çatışmaların etkilerini görmek sık karşılaşılan bir durumdur. (Özdemir & Yegen, 2016:325)

Şinasi'yle başlayan ve 1878'e kadar devam eden, edebiyatta Batılılaşmanın ilk devresi olarak nitelendirilebilecek bu süre zarfında, roman türü edebiyatımıza girmiştir ve çok hızlı bir gelişme göstermiştir. (Okay, 2020:53) Bu gelişmeyle birlikte toplumsal hayattaki değişimlerin etkisiyle ortaya çıkan ve edebi eserlere yansıyan alafrangalaşma teması, sıklıkla ele alınmıştır. Tanzimat dönemi Türk romanlarında Doğu ve Batı kültürlerini

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

temsil eden karakterlere yer verilmiş ve iki kesimin arasındaki maddi-
manevi çatışmalar konu olarak seçilmiştir. Bir tarafta Batı kültürünü yanlış
algılayan, aşırı tüketim meraklısı, kendi kültürüne ve değerlerine yabancı,
kendi toplumu tarafından soyutlanmış zengin alafrağa mirasyediler. (Alver
A., 2012:32) Diğer tarafta ise muhafazakâr ama Batı kültürünü bilen ve
doğru şekilde anlayan, milli ve manevi değerlerine saygılı, çalışkan, dürüst
ve tutumlu, topluma örnek bir kahraman yer alır.

Batılılaşma çabalarının en yakın tanıklarından biri olan Ahmet Mithat
Efendi'deki batılılaşma anlayışını, ortaya koyduğu eserlerde oluşturduğu
tipler ve ele aldığı meseleler üzerinden okumak mümkündür. Batı'nın ilim,
teknik, eğitim ve fen bilimlerindeki üstünlüğü kabul eden ve bu medeniyete
dair olan yeniliklerin alınması gerektiğini kabul eden Ahmet Mithat Efendi;
bunu yaparken kendi kültürel değerlerimizin korunması gerektiğine dikkat
çeker. Batı'nın ahlak, aile yaşamı ve eğlence anlayışına dair yaptığı
eleştirileri toplumu temsil eden karakterler üzerinden verir.(Özdemir &
Yegen, 2016:334)

Ahmet Mithat Efendi'nin “Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah”
romanlarını incelediğimiz bu çalışmada ‘Yanlış Batılılaşma’ teması
çerçevesinde romanlarda geçen alafrağa ve alaturkayı temsil eden
kahramanların özellikleri ele alınmış ve analizi yapılmıştır. Böylelikle
yapılan analiz çalışmasının Ahmet Mithat Efendi ile ilgili yapılan
çalışmalara katkı vermesinin yanında, ülkemizin geçmişten günümüze en
önemli sorunsalı olan “Batılılaşma” olgusunun bu iki roman bağlamında
tipler üzerinden dokümanal bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu analizi
yapabilmek için ise öncelikli olarak geçmişten günümüze yaşanan
batılılaşma faaliyetleri ve bu faaliyetlerin kültürel yansımalarının bilinmesi
gerekmektedir. Dönemin en önemli yazarlarından biri olan Ahmet Mithat
Efendi'nin tüm bu yaşananlar karşısındaki tutumunun bilinmesi de
çalışmamızı destekleyici unsurlardandır.

Batılılaşmanın Tarihi Seyri

Toplumsal bozulma ve çözülmenin Osmanlı'da baş göstermesine ilk olarak
17. Yüzyılın sonlarında rastlanılmaktadır. (Karabulut, 2010a:126) Bu döneme
kadar kendisi dışında herhangi bir şekilde dünya ile bağ kurmayan Osmanlı
İmparatorluğu, 18. Yüzyıla birlikte Batı ile sınırlı da olsa birtakım ilişkiler
içine girmiştir. Savaşlarda alınan yenilgilerden sonra ekonomik ve askeri
bakımdan Batı'nın gerisinde kaldığını anlaması onu, Batı'nın ilim ve
tekniklerini alma çabası içerisine sokmuştur. (Çınar, 2010: 2)

Vedat SÜREK

18. yüzyılda toplumsal hayatı etkileyecek nitelikte olmayan sadece belirgin olarak fark edilen ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan yenilik ve reform hareketleri birtakım bilgilerin, tekniklerin ülkeye naklinden ibarettir. Ancak 19. Yüzyıla gelindiğinde ordunun teknik olarak ihtiyaçlarını ve modernleştirilmesini içeren bu durum değişmiş ve toplumun bütün alanlarını içine alan bir değişim hareketi başlamıştır. (Alver K. , 2006:164)

3 Kasım 1839 tarihinde Gülhan-ı Hattı Hümayunu adlı fermanın yayımlanması ile başlayan Tanzimat dönemi, resmi anlamda batılılaşmanın başlangıcı kabul edilir. Bu durumun sebebi devletin takındığı tutum, tavır ve kullandığı ifadedir. Okay'a göre bu tarihi yüz elli yıl kadar geriye götürmek mümkündür (Okay, 2020:11)

Osmanlı devletinin ekonomik olarak zayıflaması Batı'ya olan ilgisinin artarak devam etmesine sebep olmuştur. Kendisini her bakımdan Batı'ya uydurma çabası neticesinde, kendi kültürüne ve toplum yapısına uygun olmayan yenilikler ve reformlar yapmak zorunda kalmıştır. (Moran, 2019:21)

Osmanlı devlet adamları ve aydınları tarafından fark edilen ilmi ve teknik birtakım gerekliliklerin dışında Batı'dan gelen baskılar sonucu da birçok reform yapılmıştır. Bu reformlar, sebepleri itibariyle Osmanlı toplumunun ihtiyaçlarını dikkate almadığı için sonuç olarak da Osmanlı toplumunun işine yaramamıştır. (Taş, 2002:93) Bütün bunların üzerine değişime direnenlerin fazla olması, yapılan yenilik hareketlerinin de sekteye uğramasına sebep olmuştur. Batı'nın dayattığı yeni hayat şartlarıyla Osmanlı toplumunun geleneksel hayat şartları birbiriyle çatışmıştır. Yeni olanın eski olana karşı yaptığı dayatmacı yaşam tarzı baskısı, zaman içerisinde toplumsal birtakım kırılmaları da beraberinde getirmiştir. (Karabulut, 2010a:129)

Batılılaşmanın Kültürel Yansımaları

Türk milletinin tarihi incelendiğinde birçok kültür ve medeniyetle etkileşim içinde olduğu görülmektedir. Özellikle İslam kültür ve medeniyeti tesirinde kaldığı yüzyıllar boyunca bu kültürel etkinin en derin izlerini görmek mümkündür. Bununla birlikte Batı kültür ve medeniyeti de tıpkı İslam kültür ve medeniyeti gibi toplumumuzu derinden etkilemiştir. Bu etkinin izleri toplumsal hayatın bütün safhalarında görülmektedir. (Karabulut, 2010b:76) Orhan Okay'ın "...bir milletin asırlarca yoğurduğu plastik, fonetik, dramatik ve edebi san'atların, bilgi, tefekkür, zevk ve kıymet hükümlerinin terkibi..." (Okay, 2017:351) olarak tanımladığı kültür, toplum ve insan hayatında çok önemli bir yer tutar. Ait olduğu toplum ve kültürün bir parçası olarak yaşayan insanın yaşadığı topluma aidiyetini sağlamanın yanında, insanda bilinçli bir ortak kimliğin oluşmasına da neden olur. (Karabulut, 2010b:86) Bu yönüyle milli bir özellik de taşıyan kültür, tarihsel süreç içerisinde birtakım değişikliklere de maruz kalmıştır. Bu

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

durumun en yoğun yaşandığı dönemlerden biri de Tanzimat dönemidir. (Karabulut, 2010b:87-88)

Tanzimat döneminde önceleri devletin ileri gelenleri arasında görülen yeniliklerin, zamanla halkın arasına sokulması neticesinde Müslüman halk, Batı kılık-kıyafet ve adetlerini yakından görme ve tanıma fırsatı edinir. Bu tanıma, taklit ve moda yoluyla Batı hayatının birtakım unsurlarının günlük hayatımızda görülmesine kapı aralar. (Tanpınar, 2019:139) Toplumsal hayattaki ikiliklerin kaynağı bu dönem yaşanan değişim ve dönüşümlerdir. Sosyal hayatın yanı sıra edebiyat, sanat, müzik vd. birçok alanda Osmanlı medeniyeti ile Batı medeniyetinin karşı karşıya gelmesi kültürel bir çatışmayı da beraberinde getirmiştir. Tanzimat’la birlikte toplumun her alanında yaşanan bu çatışmaların yansımalarını dönemin edebi eserlerinde de görmek mümkündür. (Özdemir & Yegen, 2016:325)

Sosyal bilimler arasında edebiyat, insanı ve toplumu ele alarak onun hemen bütün yönleriyle ilgilenmektedir. Bu sebeple toplumun bütün kesimlerinden insanlar yaşayışlarıyla, duygularıyla, düşünceleriyle, ruh halleriyle vd. birçok yönleriyle kendisine bu edebi eserlerin içinde yer bulmuş ve edebiyatın konusu olmuşlardır. Aynı zamanda sanatçının dünya görüşünü yansıtmaya aracılık eden bu eserlerde kazanan ve kaybeden olarak iki farklı insan karşımıza çıkar: Yaşadığı toplumun değerleri ve kültürüyle barışık olanlar ve kendi öz değerlerinden koparak yaşadığı topluma yabancılaşanlar. (Alver A. , 2012:27-28)

Osmanlı toplum hayatını çeşitli yönleriyle işleyen romancılar, merkeze batılılaşmanın etkisiyle ortaya çıkan alafranga tipleri almışlardır. Bunun sebebi bu kişilerin yaşam şekilleri, müsriflikleri, batı hayranlığı ve taklitçiliği, giyim-kuşam düşkünlükleri, çalışmayı sevmemeleri, ahlaktan yoksun olmaları, Fransızca konuşma düşkünlükleri sebebiyle tüketim kültürünün sembolü olmalarıdır. Bu kültürün ortaya çıkması geleneksel olanın ortadan kalkmaya başladığının habercisidir. (Namlı, 2019:233)

Tanzimat dönemi yazarlarının eserlerinde yer verdiği ve sürekli eleştirilere maruz bıraktığı alafranga tipini aslında bir anlamda yanlış batılılaşmaya getirilen bir eleştiri, bir karşı çıkış olarak algılamak gerekmektedir. (Namlı, 2019:191) Bu noktada Felatun Bey ile Rakım Efendi ve Vah romanlarının yazarı Ahmet Mithat Efendi’nin Batı kültürü karşısındaki tutum ve davranışının nasıl olduğunu bilmenin, çalışmamıza katkı yapacağını düşünmekteyiz.

Batılılaşma Karşısında Ahmet Mithat’ın Tutumu

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
“International Journal of Humanities and Art”
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:1

Tanzimat döneminden Meşrutiyet dönemine kadar süren bir edebi hayatı olan ve 1912 yılında 68 yaşında vefat eden Ahmet Mithat Efendi, hayatı boyunca birçok eser vermiştir. Roman, hikâye, tiyatro, anı gibi türlerde verdiği edebi eserlerin yanı sıra çıkardığı gazetelerde psikoloji, sosyoloji, din, felsefe gibi alanlarda yayımladığı yazılarla da dönemin en üretken yazarları arasında gösterilmektedir. Roman türüne büyük önem veren Ahmet Mithat Efendi, bu türün edebiyatımızda gelişmesinde ve yerleşmesinde büyük bir pay sahibidir. (Özdemir & Yegen, 2016:332) Ahmet Mithat Efendi, romanın hayatımıza girdiği bu oluşum döneminde Batılılaşma sorununu eserlerinde çeşitli yönleriyle ve detaylı bir şekilde konu edinen isimlerin en başında yer almaktadır. (Yeşilyurt, 2011:552)

19. yüzyıla gelindiğinde birçok yönden Avrupa'nın bilim ve teknikte Osmanlı'nın bir hayli önünde olduğu fikri iyice yerleşmeye başlamıştır. Bu fikir, dönemin aydınlarından olan Ahmet Mithat Efendi'yi hareket geçirir. (Karabulut, 2010b:80) Dönemin Osmanlı aydınları gibi Ahmet Mithat Efendi de Batı'yı okuduğu kitaplardan, gezginlerin, azınlıkların, Batı'ya özenen Türklerin yaşayışlarından ve çeşitli vesilelerle yapılan seyahatlerden tanımaktadır. (Okay, 2017:42) Ahmet Mithat Efendi'ye göre Batı bilim, teknoloji, eğitim, ekonomi gibi alanlarda örnek alınmalıdır. Ancak buna mukabil aile, eğlence, ahlak gibi alanlar dikkat edilmesi gereken alanlardır. Batı'yı üstün kılan yenilikler alınıp kullanılırken kültürel değerlerin korunmasına önem gösterilmesi gerekmektedir. (Özdemir & Yegen, 2016:334)

Toplumsal değişime ortam hazırlayan bir olgu olarak batılılaşma fikri Tanzimat dönemi eserlerinin önemli konularından biridir. (Karabulut, 2010b:87) Değişime olan bu yöneliş, Türk toplumunun ahlâk yapısında bir takım değişikliklere sebep olmuştur ve ortaya yarı doğulu yarı batılı diyebileceğimiz alafranga insan tipini çıkarmıştır. Bu alafranga tipler, birer şekil alafrangası oluştururlar; kıyafet tarzı, eğlence şekilleri ve ahlaki hususlar noktasında Avrupa usulüne meraklıdırlar. (Özdemir & Yegen, 2016:347-348) Ele aldığı romanlar bağlamında düşünüldüğünde bu tipi en fazla eleştiren yazar ise Ahmet Mithat Efendi'dir. Eserlerinde bu yeni züppe tipinin karşısına, batılılaşmayı özümserken kendi kültürel değerlerini de koruyabilen bir tip çıkartarak batılılaşmanın nasıl olması ve olmaması üzerinde okuyucuyu bir değerlendirme yapmaya sevk etmiştir. (Namlı, 2019:192-193) Yazarın ısrarla bu konu üzerinde durması batı kültürünün Osmanlı üst sınıfını etkisi altına aldıktan sonra daha alt sınıfları da etkileyebileceği düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir. (De Rosay, 2006:92)

Romanlarda Geçen Tiplerin Karşılaştırılması

"Felatun Bey ile Rakım Efendi" ve "Vah" romanları Ahmet Mithat Efendi'nin Tanzimat döneminde yaşanan aşırı ve kontrolsüz batılılaşma

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

hareketleri neticesinde ortaya çıkan alafanga insan tipi ile batılılaşmayı doğru anlayan, kendi öz değerlerine bağlı alaturka insan tipinin bir arada işlendiği romanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu romanlarda geçen Felatun Bey ve Behçet Bey alafangalığı temsil ederken, Rakım Efendi ve Necati Efendi ise alaturkalığın temsilcisi konumundadır.

Romanlarda geçen bu iki grup insan tipinden ilki olan alafangalık, batılılaşma hareketleri neticesinde toplumu oluşturan dinamiklerin sarsılması sonucu karşımıza çıkmaktadır. Köksüz, temelsiz, dengesiz ve plansız bir şekilde yürütülen politikalar neticesinde ortaya çıkan ve dönemin romanlarına da yansıyan alafangalaşma ve yanlış batılılaşma teması, yazarlar tarafından çokça işlenmiştir. Alafangalığa özenen bu tiplerin karşısına kendi öz değerlerini benimsemiş, kendi kültürüne değer veren ve yücelten idealize edilmiş alaturka tiplere yer verilmiştir. Böylelikle maddi ve manevi olarak sürekli birbirleriyle mücadele içerisinde olan, doğu-batı çekişmesinin yansıtıldığı eserler ortaya çıkmıştır. (Alver A. , 2012:32)

Ahmet Mithat Efendi'nin “Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” romanlarının konu edildiği bu çalışmada, yazılışları arasında yaklaşık yedi yıllık bir süre bulunan bu iki romanda geçen doğu ve batı medeniyetinin temsilcisi konumundaki tipler karşılaştırılmıştır. Böylelikle Batılılaşma hareketleri neticesinde ortaya çıkan alafanga tipler ve bu tiplerin karşısına konumlandırılan idealize edilmiş, doğu kültürünün temsilcisi alaturka tiplerin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun yanında zaman içerisinde bu tiplerin kazandığı farklı özellikler de belirlenmeye çalışılmıştır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “ (...) memlekette Tanzimat'la başlayan züppe ve köksüz insanla, memleket şartlarının yetiştirdiği hakiki münevver arasındaki farkı göstermek isteyen bir roman (...)” (Tanpınar, 2019:293) olarak tanımladığı Felatun Bey ile Rakım Efendi romanının alafanga tipi Felatun Bey'dir. Felatun Bey'i romanda yirmi yedi yaşında “Orta boylu, nahif endamlı, sarıca benizli bir delikanlı olup; kaşları gözleri siyah, saçları, ağzı, burnu falan bir kadın kadar latif ve güzeldi.” (Felatun Bey ile Rakım Efendi, 2017:11) şeklinde tarif eden yazar, Behçet Bey'i ise:

“Behçet Bey dediğimiz zat yirmi altı yirmi yedi yaşlarında bir delikanlıdır. Boyu orta, vücudu nahif tarif edilen vücutlardan biraz daha hallice! Elleri, ayakları oldukça küçük ve güzel! Çehreye gelince: Sarıca benzi badi-i nazarda pek de enzar-ı istihsanı celp edemezse de gayet koyu mavi ve irice gözlerinin bakışları pek tatlıdır. Ağzı, burun dahi güzelce resmedilmiş olup dudaklarını tezyin eyleyen açık kumral bıyıkları ise pek

çok bıyık meraklılarını gıptaya duçar edebilecek kadar güzelcedir.” (Vah, 2019:50)

Şeklinde tarif etmektedir. Yazarın her iki romanında da tasvir ettiği alafranga tipi birbirine çok benzemektedir. Bu da yazarın, görüntü anlamında dahi alafranga tipleri belli özellikleri kullanarak, okuyucunun kafasında kalıplara sokmak istediğini göstermektedir.

Ahmet Mithat Efendi alaturka tiplerin dış görünüşlerine dair bilgi verirken, alafranga tiplerde olduğu gibi benzer özellikleri kullanmaz. “Felatun Bey ile Rakım Efendi” romanının kahramanlarından Rakım, romanda yirmi beş yaşında olduğu bilgisi verilir ve dış görünüşüne dair herhangi bir bilgiye yer verilmez. “Vah” romanının kahramanlarından Necati Efendi’nin dış görünüşü ile ilgili:

“Kendisi otuz beş yaşından ziyade ve kırk yaşından noksan bir adam olup boyu kısa ve vücudu epeyce mülahham bulunduğundan boyu posu, endamı hıramıyla hiç de celb-i enzar-ı hayret olamazsa da koyu kumral sakalı levh-i ruyuna epeyce yakışık alabilecek bir çerçeve makamına kaim olup, siyah gözlerinin parıl parıl parlaması dahi bu adamda büyük bir zekâ olduğuna delalet eder. Burnu epeyce hürmetli ve ağzı bayağı büyük olduğundan bunları güzel bir ağız ve güzel bir burun olmak üzere tavsiyeye mecal yoktur.” (Vah, 2019: 55)

İfadelerine yer verilmektedir. Romanların kazanan tarafında bulunan kahramanları, Rakım Efendi ve Necati Efendi’nin dışsal özelliklerinin yerine; içsel özelliklerinin öne çıkarıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu durum batılılaşmayı yüzeysel bir şekilde algıladığımız ve sadece görünüş itibarıyla batılılaşmaya çalışmamıza da bir eleştiri anlamı taşımaktadır.

Ahmet Mithat Efendi’nin kültürel bir yozlaşma içerisinde olan kişileri nitelendirmek için kullandığı ifadelerden biri de “şık” unvanıdır. “Vah” romanında Behçet Bey’i de “şık” unvanı ile nitelendiren Ahmet Mithat Efendi; şıkların iki kısma ayrıldıklarından, asıl şıkların telli bebek olduklarından, diğer kısmın ise kendilerine “centilmen” süsünü vererek babayani bir surette süslendiklerinden bahseder. (Vah, 2019:50) Behçet Bey ise bunlardan ikinci kısımda yer alanlara benzemektedir.

“Vah” romanında Behçet Bey ile ilgili, şık ve centilmenlerin özelliklerinden hangilerinin kendisinde görüldüğü ya da görülmediği konusunda kıyaslamalar yapılır. (Yeşilyurt, 2011:568) Bu kıyaslamalardan birinde Behçet Bey’in Türkçesinin, aldığı eğitimle bağlantılı olarak kıt olması şık ve centilmen olmanın süsü olarak ifade edilir:

Behçet Bey Mekteb-i Sultani’de ikmal-i tahsil eylemiş olduğu cihetle Fransız lisanına aşına olduktan maada birtakım

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

fünundan dahi behre peyda eylemiştir. Şu kadar ki Mekteb-i Sultani’de ikmal-i tahsil eden sair aaleb-i şâkirdan gibi onun dahi Osmanlıcası kıttır. Zaten şık ve centilmen geçinenler için Türkçenin biraz kıt olması da başkaca bir süs yerine geçmez mi? (Vah, 2019:50-51)

Felatun Bey’in babası tahsil görmüş bir adam olmadığından çocuğunun tahsiline de yeterli zamanı ayıramamıştır. Mekteb-i rüştiyeye gidip gelmek dışında haftada iki defa eve gelen Fransız hocası, Felatun Bey’in eğitimi için yeterli görülmiştir. (Felatun Bey ile Rakım Efendi, 2017:7) Bu yüzden Felatun Bey’in iyi bir eğitim almış olduğunu söylemek mümkün değildir. Tıpkı Behçet Bey gibi Türkçesi biraz kıttır. Ziklas ailesinin evinde Rakım Efendi ile karşılaştıklarında “Mesela şu elifbada, bu ‘pe, çe, je’ harfleri var mıydı?” diye sorması ve Türkçe ile ilgili harfleri bilmeyecek kadar yetersiz olduğunun ortaya çıkması onu komik duruma düşürmüştür. (Felatun Bey ile Rakım Efendi, 2017:28)

Rakım Efendi zor şartlar altında dahi olsa tahsiline devam etmiştir. On altı yaşında rüştiyeden çıkıp kendisine Hariciye Kalem’inde bir iş bulduktan sonra Süleymaniye’deki medresede tahsiline dört yıl daha devam etmiştir. (Felatun Bey ile Rakım Efendi, 2017:15) Rakım efendi bir yandan iş, bir yandan tahsil hayatına devam ederken kendini ilmi ve dini bakımdan da geliştirmiştir:

“Kendi gayreti ve bir de dadısının sevk ve teşviki neticesinde Araççadan sarf ve nahiv ilminden başka, “Risale-i Erbaa”yı şerhleriyle beraber layığıyla gördü. Hele mantık yönünü sonuna kadar pek kuvvetli bir şekilde tahsil etti. Hadis ilmi ile tefsir konusunda oldukça başarı kazandı. Fıkıh ilmini de gözden geçirdi. Farsça eserlerden “Gülistan”, “Baharistan”, “Bostan”, “Pend-i Attar” ile “Hafız” ve “Saib” divanlarının tamamını okumakla birlikte en seçme beyitlerini de ezberledi. Fransızcaya gelince, bir kere bu lisanda büyük başarı kazandı. Sonra Galata’daki dostundan fizik, kimya ve tıp bilgisini iyice geliştirdi. Beyoğlu’ndaki Ermeni dostunun kütüphanesinde de coğrafya, tarih, hukuk ve devletlerarasındaki antlaşmalara dair önemli bilgiler topladı. Hele okuduğu Fransızca roman, tiyatro ve şiirlerin haddi hesabı yok gibiydi. (Felatun Bey ile Rakım Efendi, 2017:16)

Maliye Nezareti’nde çalışan Necati Efendi, düzenli olarak bir tahsil görmemiştir. Ancak her şeyi merak etmiştir. Bu sebeple, kendisini sürekli olarak öğrenmeye adanmıştır. (Vah, 2019:55) Rakım Efendi kadar tahsil hayatı olmasa da tıpkı onun gibi kendisini her bakımdan geliştirmek adına farklı farklı alanlarda ilim öğrenme gayretleri içerisindeydi:

“Necati Efendi hâlâ hangi caminin, hangi müderrisin dersi sena edildiğini görürse devama başlar, hangi muallimin mesela fûnun-ı tabiiyede pek mahirane izahat verdiğini işitirse onunla ülfet peyda eder. Ulum-ı riyaziyeye merakı hasebiyle mesela Vidinli Tefvik Paşa Hazretleri derecesindeki mehere-i riyaziyun ile münasebet peyda ederek bazı muadelelerin hâllini istifsar bahanesinden başlayarak o zattan birçok malumat ahzına sa’y eder. Kezalik ulûm-ı melekiyedeki merakı hasebiyle müneccim Mösyö Kumbari’ye varıncaya kadar her tarafa başvurur. Ehl-i tasavvuf ile bulunursa mükemmel bir derviş kesilir. Erbab-ı ulûm ile bulunursa kendisinden âlâ suhte olmaz. Ulûm-ı hikemîye erbabıyla bulunduğu zaman fevkalade feylesof görünür. Her şeye merak eder, her merakı arkasında aylarca, senelerce dolaşır bir dereceye kadar nail-i emel dahi olur. (Vah, 2019:56)

Ahmet Mithat Efendi’nin her iki romanda seçtiği alafranga tiplerin belki de en önemli ortak yanları babalarının kendilerine büyükçe bir miras bırakarak vefat etmiş olmalarıdır. Zira, her iki kahraman da geçimlerini babalarından kalan mirasla sürdürmektedirler. Bu mirasyedilik Felatun Bey’de müsrifliği de beraberinde getirmektedir. Kendisinin saflığından yararlanan bir tiyatrocü kadına tutulur. Sevdiği kadının telkinleriyle kumar merakına engel olamayarak babasından kalan bütün serveti tükettiği gibi bu merak yüzünden yüklü de bir borcun altına girmiştir.

“Vah” romanında, kumar oyununun şıklar ve centilmenler tarafından şıklık olarak adlandırdıklarını ve bu murdar merak uğruna servetlerini batırdıklarını belirten Ahmet Mithat Efendi, Behçet Bey’in bu anlamda bir merakının olmadığını ifade eder. (Vah, 2019:52) Behçet Bey, Felatun Bey’e göre daha dengeli bir tip özelliği gösterir. Kendisini kumar oynamadığı için eleştirenlere “Para kaybetmek havfından değil, mücerret oynamaktan üşendiğim için oynamayı sevmem. Benim için kulüplerde olsun, hanemde olsun zamanı öldürmenin (alafranga tabiri) en güzel sureti kitap mütalaasıdır.” (Vah, 2019:52) şeklinde cevap verir.

Felatun Bey’in âşık olduğu kadının telkinlerine dayanamayarak servetini kaybetmesine karşın; Behçet Bey, bu konuda kendisini kumar oynamaya teşvik etmek isteyenlere akıllıca cevaplar verir. Bu noktada Felatun Bey’in saflığına karşılık, Behçet Bey daha dikkatli ve tecrübeli bir tiptir.

Ahmet Mithat Efendi’nin romanlarında ahlaklı ve çalışkan kişilik özellikleri gösteren ideal insan tiplerinden Rakım Efendi, hem annesini hem babasını kaybetmiştir ve fakir bir aileye mensuptur. Kendisine babasından “Salıpazarı tarafında üç odalı, çürük, kümes gibi bir ev ile Arap bir cariyeden başka geriye hiçbir şey” (Felatun Bey ile Rakım Efendi, 2017:14) kalmamıştır. Ancak Rakım Efendi, çok çalışkan ve hesaplı bir adamdır. Parasının ve elindekilerin kıymetini bilen, alabildiğine huzurlu yaşayan bir

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

tiptir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Rakım Efendi ile ilgili bu konudaki tespitleri şu şekildedir:

“Rakım Efendi hesaplı adamdır. Adı bile bu manaya gelir. Fakat kelimenin bir başka manası vardır. Aynı zamanda yazan adamdır. Bu hesap para üzere kurulur. Küçük bütçe ve aile çerçevesi içinde saadet, alâyişsiz, oturaklı yaşayış, memnun, müreffeh ve hiçbir huzursuzluğa yer vermeyen bir hayat! Hiçbir felsefi ve içtimai huzursuzluğu bu kitapta göremezsiniz. Rakım Efendi'nin uykusuz tek gecesi yoktur, ne de yanlış bir adımı.” (Tanpınar, 2019:450)

Rakım Efendi'yle benzer ideal insan özellikleri gösteren “Vah” romanının kahramanlarından Necati Efendi, Maliye Nezareti'nden aldığı sekiz yüz kuruş maaş ile bir ev ve iki dükkânın kirasından elde ettiği bin kuruşa kanaat ederek mesut bir şekilde yaşamaktadır. (Vah, 2019:55) Aynı zamanda bu kıt geliriyle kalabalık bir aileye de riyaset eder:

Kendisinden üç yaş küçük bir hemşiresi ve onun bir kocası, üç çocuğu, eniştesinin hâl ve vakti dahi müsaadesiz olduğundan idare-i beytiye münhasıran kendi üzerinde bulunarak eniştesi kazanabildiği akçe ile karısının, çocuklarının yalnız üstlerine başlarına bakabilir. Bir de ihtiyar ve kötürüm teyzesi vardır ki Necati Efendi ona dahi valide nazarıyla bakar. Bunlardan maada kendisinin ahret evlâdı edindiği bir kız bulunup fakat kızı güya terbiye için kendi efkâr-ı sulhiyesine o kadar meclup eylemiştir ki kız dahi yirmi iki yaşına geldiği hâlde teehhül için henüz pek mi erken yoksa vakit mi geçmiş olduğunu hâlâ kararlaştıramayarak bu bapta dahi babasının vereceği karara intizar eylemekteydi. (Vah, 2019:57)

Rakım Efendi de Necati Efendi de elindekilerin kıymetini bilen, harcamalarını dengeli yapan, hesaplı tipler olarak karşımıza çıkar. Felatun Bey'in müsrifliği sonucu yaşadığı para sıkıntısını, Rakım Efendi ve Necati Efendi yaşamazlar. Çünkü onlar kanaatkâr ve tutumlu kişilerdir. Küçük bir bütçe ile huzurlu bir hayat sürebilmektedirler.

Behçet Bey kadınlara meraklı birisidir. Bu merak, aslında bütün şıklarda bulunsa da Behçet Bey'de biraz daha fazladır. Öyle ki vapurda gördüğü bir kadına dikkatli dikkatli bakmış, onun hakkında bir takım olumsuz düşüncelerde bulunmuş ve onu elde edebileceği düşüncesine kapılmıştır. Sonrasında kadını sabahtan akşama kadar takip etmiş, akşamdan sabaha kadar da rahatından ödün vermiş, zahmetler çekmiştir. Bütün bunlar kadın hakkında birtakım bilgiler edinebilmek amacıyla. Bu durum Behçet Bey'in inatçı ve ısrarcı bir kişiliğinin olduğunu göstermesi bakımından

önemlidir. Onun bu inatçı ve ısrarcı tavrının ne kadar yoğun olduğu kendi kendine söylediği şu ifadelerden daha net anlaşılmaktadır:

Bir kere iş inada bindikten sonra beni bu takipte devamdan men edecek hiçbir kuvvet tasavvur olunamaz. Akşama kadar beklerim. Gece saat ikiye üçe kadar adeta kahve kapanıncaya kadar beklerim. Ondan sonra da hanım çıkıp gece yarısını denize binecek değil a! Saat üçten sonra şuradan Beyoğlu'na çıkar bir otelde yatarım. Sabahleyin seher vakti yine gelir beklerim. Vakt-i seherde de uzun boylu hanım gittiği yerden kovulmuş gibi sokaklara düşecek değil a! Nihayet yarın akşama kadar da beklerim. Yine çıkmazsa bir gece, iki gece, birçok geceler... İnat bu ya! Son nefesime kadar burada beklerim.(Vah, 2019:42)

Necati Efendi ise Behçet Bey'in aksine, bir erkeğin gördüğü bir kadına dikkatle bakmasından bile hoşlanmayan ve bakılmasını da hoş karşılamayan birisidir. Ona göre bir kadın ne kadar giyinip süslense de onun bir sahibi olabileceği düşüncesi göz ardı edilmemelidir. Bu yüzden kadına dikkatle bakmayı erkeklığe yakıştırmaz. Necati Efendi'ye göre bir erkek şu özelliklere sahip olmalıdır:

Erkek kısmı âlicenap olmalıdır. Tok gözlülük dahi ulüv-i cenabın birinci muktezasıdır. Bir insan görsen ki karşında meyve yiyen bir adama tahassür gözlerini dikerek ağzını sulandırıyor, bu arsız herife "insan" ismini layık görür müsün? Heyhat! Karşındaki adamın meyve tenavülüne öyle bir nazarı tahassürle bakacağına kendisi dahi kudreti yettiği kadar meyve alıp ekl etsin. Karı meselesi dahi bi-aynihi böyledir. Güzel karılara karşı ağzının suyunu akıtmaktansa hâline göre bir kadın sen alıp sefana bakarsın. Bu hakayı görmek için uzun uzadıya ulûm-ı felsefe okumaya hacet yoktur. Zihni yerinde, vicdanı doğru olan herkes ne kadar cahil olursa olsun bu hakayı görüp takdir edebilir.(Vah, 2019:30-31)

Behçet Bey kadınlara istifade edecek bir meta gözüyle bakarken, Necati Efendi onlara bir kıymet gözüyle bakmaktadır. Erkeğin başkasının kadınına iştahla bakmasını hoş karşılamaz. Toplumun da hoş karşılamayacağı bu durum karşısında onun getirdiği teklif açıktır: Evlilik.

Felatun Bey'in yeni çıkan kitaplara karşı merakı vardır. Yeni bir hikâyenin basıldığından habersiz olması düşünülemez. Satıcılar yeni bir kitap çıktığında onu alıp ciltletirler, cildin arkasına Felatun Bey'in isminin baş harflerini yazdırdıktan sonra Felatun Bey'in evine teslim ederler, Felatun Bey ise gelen kitabı gayet düzenli bir şekilde kütüphanesine yerleştirir.

Behçet Bey'in kitaplara olan ilgisi, Felatun Bey'in kitaplara olan ilgisiyle benzerlik göstermektedir. Behçet Bey de tıpkı Felatun Bey gibi yeni çıkan kitapları tedarik etmekte gecikmez. Bunu, şıklığın bir gereği olarak

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

yapmaktadır. Bir kitap yeni çıkmış olsa ve onu kendisinden başka kimse görmemiş olsa, başkalarında bulunmayan bir moda kendisinde bulunuyormuşçasına mutlu olmaktadır.

Behçet Bey’in de Felatun Bey’in de kitaplarla olan münasebeti son derece sınırlıdır. Kitabı sadece sahip olunacak bir eşya gözüyle görmektedirler. Dönemin moda anlayışının bir gereği olarak kitapla kurulan sınırlı münasebet, Tanzimat’ın ortaya çıkardığı yeni aydın tipinin Batı’yı algılayış biçimine bir eleştiri anlamı taşımaktadır.

“Abartılı gurur, kuşku, sanrı, güvensizlik ve bencillikle belli olan bir ruh hastalığı” (TDK, 2021) olarak tanımlanan paranoyanın bazı işaretlerinin, Behçet Bey’in bazı tavırlarında kendisini gösterdiğini söylemek mümkündür. Zira, Necati Efendi ile Ferdane Hanım arasındaki münasebeti önceleri sadece merak eden Behçet Bey, bu münasebete aracılık yapan Despino’dan kendisini de bilgilendirmesini istemiştir. Ancak Despino’nun buna yanaşmaması Behçet Bey’in merakını önce kıskançlığa, sonra da düşmanlığa çevirmiştir. Behçet Bey’in bu düşmanlığı onu paranoyak denecek bir hale getirmiştir. Ferdane Hanım’ın haberinin olmadığı bütün durumları sanki Ferdane Hanım’ın bilgisi dâhilinde gerçekleşiyor gibi algılamaktadır. Despino ne kadar doğru söylerse söylesin, gururu ve bencilliği ona inanmasını engellemiştir:

— Nedir? Söyleyecek bir şey var ama nasılsa yutkunup duruyorsun. Söyle Despino söyle! Zati buraya seni Ferdane Hanım’ın gönderdiğini anladım ya! Söyle bakayım neler dedi?

— Vallahi beyim o göndermedi. Ben kendim geldim. Diyeceğim şu ki bu kadın için ettiğiniz işler hiçbir merhametli adamın...

— Hâlâ inkâr! Aman yarabbi! Şu Ferdane Hanım ne kadar kibirli bir kadınmış!

Behçet Bey, Felatun Bey’e göre daha zeki ve öngörüsü yüksek bir tiptir. Nitekim yaptığı işlerin sonucunun nereye varacağını kestirebilmektedir. Başarıya ulaşamamış olsa da Ferdane Hanım’ın fotoğrafını ele geçirmesi ve sonrasında yaptığı planlar neticesinde yaşananlar, bunun bir göstergesidir.

Necati Efendi, her ne kadar kendini birçok yönden geliştirmiş ideal bir tip olarak sunulsa da Behçet Bey’in fotoğraf sanatını kullanarak yaptığı hileleri anlayamaması, onun yenilikleri takip etmede yetersiz bir tip olduğunu da göstermektedir.

Vedat SÜREK

Ahmet Mithat Efendi, “Vah” romanında alafranga bir tip olarak yer verdiği Behçet Bey’i, Felatun Bey’e göre daha dengeli ve akıllı bir tipe dönüştürmüştür. Behçet Bey, akıllı ve zeki olmasının yanında duygularının ve hırslarının esiri bir tiptir. Bu sebeple; ele alınan romanın sonunda Behçet Bey, tıpkı Felatun Bey gibi mutsuz olmaktadır.

Romanın alaturka tipi olan Necati Efendi ise Rakım Efendi gibi kadınlar tarafından ideal erkek tipi olarak görülmektedir. Rakım Efendi’nin üstün kavrayışı ve zekâsı Necati Efendi’de daha sınırlı kalsa da her iki alaturka tip de romanın sonunda mutlu olmaktadır. Ancak Necati Efendi’nin mutluluğunun buruk bir mutluluk olduğu söylenebilir.

Ahmet Mithat Efendi, romanlarda geçen alafranga ve mirasyedi tiplerin karşısına alaturka ve hesaplı tipleri koyar. İlk tarafın temsil ettiği tembellik ve israf düşkünlüğüne karşılık çalışkanlık ve hesaplı olma durumu ön plana çıkarılır. (Yağlı, 2017:47) Bir taraf yaptığı yanlışlarla batarken diğer taraf çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile yükselir. (Moran, 2019:49)

Sonuç

Tanzimat döneminde, Türk toplumunun plansız ve kontrolsüz bir şekilde Batı kültürünün etkisine maruz kalması, kendi kültürüne yabancı alafranga tiplerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Toplumda gülünç karşılanacak özelliklere sahip olan bu tipler, dönemin edebi eserlerinde kendilerine sıkça yer bulmuşlardır. Tanzimat döneminin en önemli yazarlarından biri olan Ahmet Mithat Efendi, batılılaşmayla ilgili eleştirilerini romanlarında “alafranga” veya “şık” olarak nitelendirdiği kişiler üzerinden yapar. Batılılaşmayı yüzeysel ve yanlış anlayan bu tiplerin karşısına; batılılaşmayı doğru anlayan, kendi maddi ve manevi değerlerine bağlı, idealize edilmiş topluma örnek kişiler olarak çıkarır. Ahmet Mithat Efendi bu kişilere yüklediği özelliklerin analizi onun batılılaşmayla ilgili düşüncelerinin doğru bir şekilde anlaşılmasına da kaynaklık etmektedir.

Ahmet Mithat Efendi benzer durumlar ve olaylara karşı kahramanlarının sergiledikleri davranış farklılıklarını göstermek gibi basit bir yöntem kullanır. (Moran, 2019:49) Araştırmaya konu olan “Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” romanlarındaki kişilerin analiz edilmesi aynı zamanda toplumun maruz kaldığı değişimin en somut şekilde ifade edilmesidir. Ahmet Mithat Efendi’nin 1875 yılında yazdığı “Felatun Bey ile Rakım Efendi” romanının alafranga tipi Felatun Bey; hayat karşısında tecrübesiz, saflığından yararlanan bir tiptir. Bu romandan yedi yıl sonra yazılan “Vah” romanının alafranga tipi Behçet Bey ise Felatun Bey’e göre daha tecrübeli ve daha dengeli bir tiptir. Bu durum başta tam olarak anlaşılammış bir olgu olan batılılaşmayla ilgili tecrübelerin ve yaklaşımların zaman içerisinde değiştiğini göstermektedir.

“Felatun Bey ile Rakım Efendi” ve “Vah” Romanlarındaki Tipler Üzerinden Batılılaşma Eleştirisi

Romanlardaki ideal insan tipini temsil eden kahramanlardan Rakım Efendi, son derece akıllı, hesaplı ve dengeli bir tiptir. Elindekilerin kıymetini bilir, müsriflik yapmaz ve çalışarak ekonomik durumunu geliştirir. “Vah” romanının ideal tipi Necati Efendi ise Rakım Efendi’den farklı olarak daha insani özellikler gösterdiği söylenebilir. Rakım Efendi’nin her alanda ulaştığı mutluluğa, huzura ve başarıya; Necati Efendi’nin ekonomik anlamda ulaştığı söylenemez. Ancak hesaplı ve dengeli yaşaması onun sıkıntı çekmesine engel olur.

Sonuç olarak ele alınan iki romandaki alafrağa tipler görünüş itibariyle birbirlerine benzeseler de hayat tecrübesi anlamında birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Alaturka diye tabir ettiğimiz tipler ise birbirine daha yakın özellikler göstermektedir. Bu durum toplumu etkisi altına alan ve yanlış anlaşılabilir batılılaşmanın zaman içerisinde daha makul bir şekilde büründüğünü göstermesi açısından önemlidir.

Kaynakça

- ALVER, A. (2012). İlk Dönem Türk Romanlarında Yanlış Batılılaşma Sonucu Yabancılaşan Karakterler. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2, 27-36.
- ALVER, K. (2006). Züpperlik Anlatısı ve Toplum: Türk Romanında Züppe Tipi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 163-182.
- ÇINAR, Y. (2010). Bir Eleştiri Örneği: Tanzimattan Cumhuriyet'e Batılılaşma. *Akademik Bakış Dergisi*, 19, 1-7.
- DE ROSAY, C. P. (2006). Ahmet Mithat Efendi'nin Eserlerinde Batılılaşma. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AHMET MİTHAT EFENDİ (2017). *Felatun Bey ile Rakım Efendi*, (Haz.) K. Timur, Tema Yayınları, Ankara.
- AHMET MİTHAT EFENDİ (2019). *Vah*, (Haz.) S. Doğan, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KARABULUT, M. (2010a). Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı'nın Yenileşme Sürecine Bir Bakış. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 187, 125-139.
- KARABULUT, M. (2010b). "Paris'te Bir Türk" ve "Jön Türk" Romanlarında Kültür ve Medeniyete Bakış. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 186, 75-88.

Vedat SÜREK

- MORAN, B. (2019). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- NAMLI, T. (2019). Tanzimat Romanında Alafranga Züppe Eleştirisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 188-239.
- OKAY, O. (2017). *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- OKAY, O. (2020). *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ÖZDEMİR, M., & YEGEN, Ü. (2016). Ahmet Mithat Efendi'nin "Karnaval", "Henüz 17 Yaşında" ve "Vah" Romanlarında Batı Medeniyeti Eleştirisi. *Uluslararası Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 324-350.
- TANPINAR, A. H. (2019). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- TAŞ, K. (2002). Tanzimat ve Batılılaşma Hareketlerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 87-94.
- TÜRK DİL KURUMU (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*. Haziran 18, 2021 tarihinde Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- YAĞLI, A. (2017). Ahmet Midhat Efendi'nin Felatun Bey ile Râkım Efendi Romanında Fransız Dili ve Kültürünün İzleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 46-55.
- YEŞİLYURT, Ş. (2011). Ahmet Mithat Efendi'nin Romanlarında Yapı ve Tema. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.